

POLSKA POLITYKA WOBEC ROSJI – DYLEMATY W ASPEKTCIE BEZPIECZEŃSTWA

ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ ЩОДО РОСІЇ – ДИЛЕМИ БЕЗПЕКИ

POLISH POLICY TOWARDS RUSSIA - SECURITY DILEMMAS

Dawid Czarnecki^{1, 2}, Dariusz W. Skalski^{1, 2}, Radosław Zwara¹, Bogdan Kindzer²

¹ *Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego, m. Gdańsk, Polska*

² *Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej im. Iwana Boberskiego, m. Lwów, Ukraina*

Słowa kluczowe: polityka, stosunki międzynarodowe, dyplomacja, bezpieczeństwo

Ключові слова: політика, міжнародні відносини, дипломатія, безпека

Keywords: politics, international relations, diplomacy, security

Streszczenie

Celem niniejszego opracowania jest poszerzenie wiedzy na temat priorytetów i efektywności polskiej polityki prowadzonej wobec Federacji Rosyjskiej, oraz ukazanie ich cech najbardziej charakterystycznych wraz z pojawiającymi się dylematami bezpieczeństwa. Jednym z istotnych zamierzeń jest zaprezentowanie źródeł i przejawów rozbieżności interesów i celów w polityce Polski i Rosji występujących zarówno w stosunkach dwustronnych jak i w relacjach wielostronnych. W pracy wyeksponowane zostały kwestie dotyczące charakteru polityki Polski wobec Rosji w aspekcie bezpieczeństwa. Ukazane zostały także czynniki sprawcze, w tym przede wszystkim katastrofa polskiego prezydenckiego samolotu pod Smoleńskiem (10 kwiecień 2010r.), które doprowadziły do stagnacji w relacjach polsko-rosyjskich. Omówione zostały również sprawy związane z aneksją Krymu przez Federację Rosyjską.

Анотації

Метою цього дослідження є розширити знання про пріоритети та ефективність польської політики щодо Російської Федерації, а також представити їх найхарактерніші риси разом із дилематами безпеки, що виникають. Одним із важливих намірів є представлення джерел та проявів розбіжності інтересів і цілей у політиці Польщі та Росії, як у двосторонніх, так і багатосторонніх відносинах. У роботі висвітлюються питання, пов'язані з характером політики Польщі щодо Росії з точки зору безпеки. Також були показані причинні фактори, зокрема, катастрофи польського президентського літака під Смоленськом (10 квітня 2010 р.), що призвело до стагнації польсько-російських відносин. Також обговорювалися питання, пов'язані з анексією Криму Російською Федерацією.

Summary

The aim of this study is to broaden the knowledge of the priorities and effectiveness of Polish

policy towards the Russian Federation, and to present their most characteristic features along with emerging security dilemmas. One of the important intentions is to present the sources and manifestations of the divergence of interests and goals in the policies of Poland and Russia, both in bilateral and multilateral relations. The work highlights issues related to the nature of Poland's policy towards Russia in terms of security. The causative factors were also shown, including, in particular, the crash of the Polish presidential plane near Smolensk (April 10, 2010), which led to stagnation in Polish-Russian relations. Matters related to the annexation of Crimea by the Russian Federation were also discussed.

Wstęp

Polskie postrzeganie współczesnej Rosji zdominowane jest przez pryzmat złych doświadczeń historycznych i znajduje odzwierciedlenie w wizerunku mocarstwa wrogiego państwu polskiemu i Polakom. Z jednej strony widać tu kontynuację postrzegania Rosji jako niedemokratycznego i agresywnego imperium z czasów dynastii Romanowych, a z drugiej strony – jako kontynuację komunistycznego ZSRR. Od wojen o Inflanty prowadzonych w drugiej połowie XVI wieku przez Stefana Batorego rozpoczęły się wojny polsko-rosyjskie. OD pokoju w Andruszowie (1667r.) Polska zaczęła przegrywać rywalizację z Moskwą, a ponad sto lat później Rosja przystąpiła do rozbioru Polski. Walka Polaków o niepodległość przyczyniła się do umocnienia tradycji patriotycznych, a zarazem kompleksów antyrosyjskich. Rosja Radziecka, a potem ZSRR wzmocniły obraz Rosji jako imperium dążącego do zniewolenia Polaków. Po odzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności w 1989r. polskie elity polityczne, umacniając przemiany demokratyczne w kraju, czyniły to w pierwszych latach przy dużych obawach czy ZSRR na to pozwoli. Dążąc do uzyskania swobody w polityce zagranicznej podjęły się likwidowania istniejących więzów dawnej zależności imperialnej (wycofanie wojsk rozpadającego się ZSRR z naszego terytorium). Towarzystwo temu żądania rozliczeń z tragiczną historią. Sprawa Katynia-pomimo przyznania się do tej zbrodni jeszcze przez ZSRR (oświadczenie prezydenta Michaiła Gorbaczowa w marcu 1990r.), a potem przez Federację Rosyjską (oświadczenie prezydenta Borysa Jelcyna w sierpniu 1993r.) stanowiła ciągły temat w polsko-rosyjskim dialogu i polemikach. Polska domagała się kolejnych aktów ekspiacji. Tak było, aż do kwietnia 2010r. W Polskim postrzeganiu Rosji występuję szczególne uwrażliwienie na kwestie symboliczne, ich nadmierne wartościowanie, a także wielokrotnie nadużywanie pamięci tragicznych epizodów i procesów do stawiania Rosji pod pręgierz opinii międzynarodowej [7]. Politykę polską charakteryzuje klasyczny dylemat bezpieczeństwa, w którym kontynuacja agresywnej polityki Rosji na Ukrainie wywoływała potrzebę zwiększenia potencjału obronnego państwa polskiego. Aneksja Krymu przez Federa-

cję Rosyjską w marcu 2014 r. przyczyniła się do zmian w polskiej polityce bezpieczeństwa, polityce gospodarczej (w tym w energetyce) oraz w zakresie kontaktów społecznych ukierunkowanych na ograniczenie relacji z Rosją.

Relacje polsko-rosyjskie

Polska wstąpiła do NATO w marcu 1999 roku [8] i już wtedy wielu polityków, ekspertów postulowało na nowo zdefiniowanie relacji polsko - rosyjskich. Jak wspomniałem wcześniej wstąpienie do NATO musiało i oznaczało przełom w stosunkach polsko-rosyjskich. Choć początkowo wiele osób w Polsce odebrało przystąpienie Polski do NATO jako środek, cel, który ostatecznie usunie najważniejszy polski problem w relacjach polsko - rosyjskich - kwestie bezpieczeństwa.

Objęcie stanowiska premiera Rosji przez Władimira Putina sygnalizowało koniec czasów Borysa Jelcyna i polityki wyznawanej przez jego otoczenie, oznaczało to po prostu zupełnie nowe otwarcie w polityce zagranicznej Rosji. Zamiast oczekiwanego zbliżenia relacje dwustronne uległy jednak dalszemu pogorszeniu. Można tu przytaczać wiele mniej lub ważnych incydentów, ale wystarczy chociażby nadmienić, że w styczniu 2000 roku dziewięciu rosyjskich dyplomatów z ambasady w Warszawie zostało uznanych za osoby w Polsce niepożądane na co Rosja odpowiedziała oczywiście taką samą reakcją, spalenie flagi rosyjskiej przed konsulem w Poznaniu komentowane w mediach spalenie rosyjskiej flagi przed konsulem w Poznaniu też odbiło się szerokim echem w relacjach polsko - rosyjskich. Momentami jednak co dość charakterystyczne dla polsko-rosyjskich stosunków na przełomie wieków następowało czasowe ocieplenie, polepszenie wzajemnych relacji. nastąpiło ono niespodziewanie, jednakże co istotne w okresie, gdy akcesja Polski z Unią Europejską zmierzała do szczęśliwego finału [1].

Z ważniejszych wizyt na najwyższym szczeblu można wymienić chociażby wizytę w lipcu 2000 roku prezydenta Aleksander Kwaśniewski w Moskwie i wizyty premierów Polski i Rosji Michaiła Kasjanowa w maju i Leszka Millera w grudniu 2001 roku. Takim momentem kulminacyjnym była natomiast wizyta Władimira Putina w Warszawie w styczniu 2002 roku z uwagi na fakt, iż była to pierwsza wizyta prezydenta Rosji w Polsce od 1993 roku, a jak już wspomniałem wcześniej była to wizyta najwyższego przedstawiciela państwa rosyjskiego po zmianie kierunku polityki zagranicznej. W czerwcu 2002 roku prezydent Kwaśniewski złożył oficjalną wizytę w Moskwie natomiast w maju 2003 roku premier i prezydent Polski ponownie odwiedzili Moskwę, co kluczowe dla zrozumienia relacji polsko - rosyjskich po 1999 roku pomimo wielu wizyt w stosunkowo

krótkim odstępie czasu nie wniosły one wiele dla zbudowania kolejnych form współpracy pomiędzy krajami i raczej były zapowiedzią iż interesy Polski i Federacji Rosyjskiej na wielu płaszczyznach są zgoła odmienne a w pewnych punktach nawet zachodzi kolizja.

Federacja Rosyjska była mocno zdegustowana polityką Zachodu co prowadziło do stopniowego ochłodzenia relacji z państwami zachodnimi, w tym oczywiście z Polską. Mocno ucierpiał wypracowany na początku lat dziewięćdziesiątych pozytywny klimat w dwustronnych stosunkach i miało na ten wpływ wiele czynników jak zmiana władzy w Rosji czy przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Trzeba podkreślić, iż wstąpienie polski do UE dał nowy wymiar relacjach na linii Moskwa - Warszawa. Istniało parę problemów, które istotnie na te stosunki wpływały i tak integracja z UE wpływa negatywnie na stosunki polsko-rosyjskie, pierwszym z brzegu przykładem może być weto Polski na rozmowy UE-Rosja, polityka Unii Europejskiej wobec Wspólnoty Niepodległych Państw, polityka UE w kontekście energetycznym. Rosja starała się przedstawić cały proces integracji państw Europy Środkowo-Wschodniej z 2004 roku jako wielką, pomyłkę UE, wskazując na jej negatywny i destabilizujący potencjał, w którym Polska i inne kraje, głównie Litwa, Łotwa i Estonia wniosły do Unii. Takim istotnym wyznacznikiem dla zobrazowania całości stosunków na linii Warszawa - Moskwa było polskie weto zgłoszone w listopadzie 2006 roku na mandat dla Komisji Europejskiej na prowadzenie rozmów z Rosją o nowym porozumieniu. W istocie rzeczy kluczową przyczyną polskiego weta była odmowa wspomnianej Komisji Europejskiej podniesienia w rozmowach z Rosją kwestii rosyjskiego zakazu importu polskiego mięsa. Polskie władze oskarżyły Rosję o traktowanie Polski tak, jakby nie była członkiem Unii Europejskiej. Co ciekawe rok później cała UE mówiła już w sprawie embargo na polskie mięso jednym głosem i był to spory sukces polskiej dyplomacji, gdyż był to pierwszy poważny test UE jako całości i był to przykład a zarazem wyraz, że Polska potrafi skutecznie przekonywać partnerów w Brukseli do obrony własnych interesów.

Zasadniczo zdecydowane, także pogorszenie relacji z Federacją Rosyjskiej z Polską nastąpiło w czasie nadmienianej już przeze mnie „pomarańczowej rewolucji” na Ukrainie w końcu 2004 roku. Sprawa Ukrainy była swego rodzaju testem dla polsko - rosyjskich relacji i zapoczątkował wyraźny początek dyskursu w relacjach na linii Warszawa - Moskwa, sprawa Ukrainy pokazała, że istnieje jednak granica, która jest nie do zaakceptowania i że proces bezgranicznej i bezproblemowej integracji np. Ukrainy czy Białorusi z UE nie jest możliwy. Także wydarzenia z marca 2005 roku, gdy Rosja bardzo nerwowo zareagowała na polską krytykę po zabójstwie byłego prezydenta Czeczenii Aslana Maschadłowa choć trzeba dodać, iż polski minister spraw zagranicznych - Adam Daniel Rotfeld, nazwał to wydarzenie „polityczną pomyłką”.

Wybory parlamentarne w Polsce we wrześniu 2005 roku, wygrane przez Prawo i Sprawiedliwość, oraz wybory prezydenckie, wygrane przez Lecha Kaczyńskiego, pogłębiły niestety wzajemną nieufność. Rosja w odpowiedzi na dojście do władzy w Polsce partii politycznej opowiadającej się za realizowaniem ambitnej polityki wschodniej [2], która oczywiście wchodziła w konflikt z rosyjskimi celami w tym obszarze Europy nałożyła embargo na polskie produkty zwierzęce i roślinne w listopadzie 2005 roku. Polski rząd uznał te działania za motywowane politycznie. Kolejnym źródłem napięć stały się amerykańskie plany rozmieszczenia na terytorium Polski elementów tarczy przeciwrakietowej przedstawione jesienią 2006 roku.

Jak zatem łatwo dostrzec relacje pomiędzy Polską a Rosją nie były przyjazne i można raczej zgodzić się z wnioskiem, iż te pogorszenie wzajemnych relacji raczej postępowo [4], który w relacjach obu państw pojawia się niemal nieustannie jest bezpieczeństwo europejskie i tu mamy wyraźną kolizję interesów, gdyż na tej płaszczyźnie zderzają się interesy Polski i Rosji, właśnie sfera bezpieczeństwa europejskiego, rola oraz pozycja USA w Europie, tarcza przeciwrakietowa, rozszerzenie NATO, Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (CFE) i zobowiązania Stambulskie czy modernizacja sił zbrojnych obu państw stanowią główną oś zagadnień polskiej polityki wobec Federacji Rosyjskiej w kwestii wspomnianego bezpieczeństwa europejskiego.

Co kluczowe dla opisu wzajemnych relacji pomiędzy krajami to rola USA w Europie. Wybór przez Polskę proamerykańskiej opcji w polityce bezpieczeństwa dokonany już we wczesnych latach zaraz po transformacji gospodarczej i politycznej znacząco wpłynął na relacje z Rosją. Polskie elity postrzegają Stany Zjednoczone jako niezbędny element struktury bezpieczeństwa europejskiego i najważniejszego gwaranta polskiego bezpieczeństwa zewnętrznego. Z punktu widzenia Rosji udział i obecność USA w Europie, polityczna, jak i wojskowa, zagrożą rosyjskim interesom. Stany Zjednoczone są traktowane jako przeszkoda powstrzymująca Rosję od odzyskania swojej dominującej pozycji w tzw. rosyjskiej strefie wpływów, która obejmuje właśnie obszar Europy Środkowej i Wschodniej i to co oczywiste wpływa na wzajemne relacje pomiędzy Polską i Rosją, ale także pomiędzy Waszyngtonem a Moskwą. Oczywiście te relacje, pewnie też swego rodzaju uprzedzenia wynikają z istniejącego przez wiele lat dwubiegunowego podziału świata co oczywiście nie jest jedynym wyznacznikiem poziomu tych relacji. Bezspornie problemów tych jest więcej jak chociażby wspomniana wczesnej kwestia wstąpienia Polski do NATO, kwestia polskiego udziału w misji irackiej czy bezpieczeństwo energetyczne [4], a także odniesienie się do sytuacji nadmienianej Gruzji, szczególnie w kontekście wojny gruzińskiej, w którą Polska mocno się zaangażowała.

Katastrofa z 10 kwietnia 2010 r. postawiła relacje pomiędzy państwami w trudnej sytuacji. Tuż po katastrofie w obliczu tragedii wydawało się, że można liczyć na pojednanie między oboma narodami i państwami. Prezydent Rosji Dmitrij Miedwiediew ogłosił dzień 12 kwietnia dniem żałoby narodowej w Rosji. Ponadto rosyjski prezydent uczestniczył w pogrzebie Lecha i Marii Kaczyńskich. Wraz z upływem czasu narastało napięcie związane z ustaleniem przyczyn katastrofy. Końcowe raporty komisji rosyjskiej i polskiej różniły się bowiem od siebie. Na początku stycznia 2011 rosyjski Międzypaństwowy Komitet Lotniczy ogłosił swój raport, w którym całą winę za tragedię przypisał stronie polskiej. Władze polskie uznały ów wniosek za niekompletny i kontynuowały pracę nad własnym wnioskiem pod nadzorem ministra Jerzego Millera. 29 lipca ogłoszono wyniki prac. Raport wskazywał, że główną winę ponosi strona polska i złe warunki pogodowe, ale także rosyjscy kontrolerzy na lotnisku w Smoleńsku. Nie zakończyło to jednak sporu na polskiej scenie politycznej. Zespół parlamentarny ds. Zbadania przyczyn katastrofy Tu-154 M z 10 kwietnia 2010 roku, opracowywał wiele hipotez różniących się od raportu tzw. komisji Millera [10]. Kwestią sporną między Polską a Rosją okazała się też kwestia zwrócenia Polsce wraku rządowego samolotu, a także odpowiedniego zabezpieczenia wraku przed niszczącym wpływem warunków atmosferycznych. Ostatecznie wrak zabezpieczono wiatą dopiero w 2012 roku [9].

Do pierwszego ważniejszego spotkania doszło między Jackiem Czaputowiczem a jego odpowiednikiem – Siegiejem Ławrowem dopiero 17 maja 2019 r. przy okazji Sesji Komitetu Ministrów Rady Europy, odbywającej się w Helsinkach. Za każdym razem w rozmowach była podnoszona kwestia zwrotu polskiej własności. O tej sprawie mówiono także w ramach Rady Europy oraz ONZ. Z kolei Rosjanie każdorazowo akcentowali problem niszczenia na terytorium Polski pomników i obelisków upamiętniających żołnierzy sowieckich. Polski rząd uznał je za element propagowania komunizmu i systemów totalitarnych i uchwalił ustawę o likwidacji tych obiektów. Po aneksji Krymu najważniejszymi celami polskiej polityki wobec Rosji były: zwiększanie bezpieczeństwa państwa, ograniczenie zależności od rosyjskich surowców i infrastruktury energetycznej, zwrot wraku samolotu Tu-154 oraz pomoc Polakom na Wschodzie [3].

Dylematy bezpieczeństwa

W najważniejszym dokumencie z zakresu polityki bezpieczeństwa i obrony Polski, czyli Strategii Bezpieczeństwa Narodowego (SBN) [5] z 5 listopada 2014 r., opracowywanej w trakcie przełomowych wydarzeń na Ukrainie czytamy, że „jako sąsiad Federacji Rosyjskiej Polska stoi na stanowisku, że zarówno stosunki dwustronne, jak i stosunki NATO–Rosja i UE–Rosja powinny rozwijać się w oparciu o pełne poszanowanie prawa międzynarodowego, w tym suwerenności i integralności terytorialnej państw, a także swobody wyboru własnej ścieżki rozwoju i sojuszy politycznych i wojskowych”[6]. Potwierdziło to potrzebę zwiększenia własnych możliwości obronnych oraz wzmocnienia wschodniej flanki NATO w tej części Europy. Kolejne jej zapisy wskazują sposoby realizacji tych celów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa właśnie w sprawie „rosyjskiego zagrożenia”. Zgodnie z dokumentem możemy wywnioskować, że wzmocnieniu miała ulec zdolność własna do odstraszenia i obrony, następnie Polska ma zwiększyć działanie na rzecz spójności i solidarności NATO, umocnić jego wschodnią flankę przy stałym zaangażowaniu USA na kontynencie europejskim. Wobec wydarzeń na Ukrainie w 2013 i 2014 r., zapisy SBN nie pozostają obojętne i podkreślają, że „w sąsiedztwie Polski istnieje ryzyko konfliktów o charakterze regionalnym i lokalnym, mogącym angażować ją pośrednio i bezpośrednio” (pkt 36). W tym kontekście nazwanie tych zjawisk mianem zagrożenia kieruje polską politykę bezpieczeństwa na wzmocnienie własnego potencjału obronnego, a także nasilenie presji na pozostałych członków NATO, aby sojusz powrócił do swoich tradycyjnych funkcji obronnych.

Oddziaływanie Rosji na państwa sąsiednie, szczególnie na Ukrainę, było interpretowane jednoznacznie negatywnie, a nasilenie się konfrontacyjnej polityki rosyjskiej ma – zdaniem autorów dokumentu – destabilizujący wpływ na stan bezpieczeństwa w regionie. Z powyższego wynika, że bezpieczeństwo europejskie będzie warunkowane czterema głównymi czynnikami: gotowością NATO, stabilnością Unii Europejskiej, strategiczną obecnością USA na kontynencie europejskim oraz relacjami z Rosją. Z kolei w maju 2017 r. Ministerstwo Obrony Narodowej przygotowało dokument *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, w którym zagrożenie ze strony Rosji określono jako pierwszoplanowe, przekonując, że „skala zagrożeń wynikających z agresywnej polityki Rosji nie była dotychczas właściwie oszacowana”. Głównym wyzwaniem i zagrożeniem jest dla twórców tego dokumentu agresywna polityka Rosji. Twierdzą oni, że: „Ostatecznym celem Rosji pozostaje zaprowadzenie nowego ładu międzynarodowego, opartego na tzw.» koncercie mocarstw «. Zakładamy, że do 2032 roku Moskwa utrzyma agresywną linię w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa.

Stwarza to bezpośrednie zagrożenie dla Polski oraz innych państw [...] Podejmowane przez nią działania są często maskowane i prowadzone poniżej progu wojny. Wywołanie przez Moskwę konfliktu o skali regionalnej, z udziałem jednego lub kilku państw członkowskich NATO, jest realną perspektywą. Możliwe jest również prowokowanie konfliktów zastępczych w różnych częściach świata, w celu tworzenia nowych pól nacisku na państwa Zachodu”.

Odpowiadając na wyzwania płynące ze wschodu, Polska skoncentrowała się na zwiększeniu własnego potencjału obronnego. Jednocześnie wypełnia zobowiązania sojusznicze wynikające z członkostwa w NATO i UE. Reakcją na agresywną politykę Rosji było wzmocnienie wschodniej flanki Sojuszu Północnoatlantyckiego. Kluczowe decyzje zapadły na szczytach w Walii (4–5 września 2014) i Warszawie (7–8 lipca 2016 r.). NATO powróciło do swoich tradycyjnych funkcji obronnych, potwierdziło gotowość do odstraszenia Federacji Rosyjskiej przez rozmieszczenie na terytorium państw Europy Środkowej wielonarodowych rotacyjnych grup batalionowych. Aby zminimalizować niechęć władz rosyjskich wobec natowskich ustaleń, państwa sojuszu podjęły rozmowy z Rosją. Pierwsze spotkanie NATO–Rosja po aneksji Krymu odbyło się w kwietniu 2016 r. Polska sceptycznie podchodziła do dialogu z FR, ale zgodziła się na odbywanie z nią cyklicznych spotkań. Ówczesny minister spraw zagranicznych W. Waszczykowski podkreślał, że: „Dialog powinien mieć sens. On nie powinien dotyczyć tylko i ograniczać się tylko do pewnej retoryki, do pewnego rytuału, do samego faktu odbycia spotkania, ale powinien prowadzić do czegoś konkretnego”. Również jego następca Jacek Czaputowicz w informacji rządu o kierunkach polskiej polityki zagranicznej z 21 marca 2018 r. podkreślał, że polityka Rosji jest zagrożeniem dla „zbudowania podmiotowości Polski w stosunkach międzynarodowych”. Doświadczenia wynikające z aneksji Krymu („zielonych ludzików”) pomogły przy tworzeniu nowej formacji tzw. Wojsk Obrony Terytorialnej mających liczyć do 53 tys. żołnierzy. Koncepcja zakłada również zwiększenie liczebności armii oraz wydatków wojskowych. Do 2032 planowane jest podwojenie do 200 tys. żołnierzy zawodowych w polskich siłach zbrojnych (w tym ok 50 tys. wojsk obrony terytorialnej). Będzie to proces stopniowy, ale konsekwentnie realizowany¹⁸. Zgodnie z koncepcją do 2030 r. wydatki obronne wzrosną do 2,5% PKB¹⁹. Oznacza to wzrost ponad średnią NATO. Polska należy do nielicznej grupy państw (USA, Grecji, Wielkiej Brytanii i Estonii), które wypełniają zobowiązania NATO dotyczące przeznaczania 2% na obronę. Przyjęcie projektu zmiany ustawy w proponowanej wersji zapewniło zwiększenie planowanego budżetu na obronność w latach 2018–2019 łącznie o ok. 5–7 mld zł w stosunku do poprzednio obowiązującej ustawy. Względami bezpieczeństwa (organizacja szczytu NATO i Światowych Dni Młodzieży) polskie władze tłumaczyły zawieszenie 4 lipca 2016 r. działania porozumienia

o małym ruchu granicznym (MGR) między obwodem kaliningradzkim a polskimi województwami.

Obowiązujące od 7 lipca 2012 r. pozwalało w uproszczony sposób przekraczać granicę. Magneselem przyciągającym Rosjan do Polski była turystyka zakupowa. Świadczyła o tym wzrastająca liczba kart uprawniających do małego ruchu granicznego (283 tys. w milionowej populacji obwodu). Z kolei Polacy w obwodzie kaliningradzkim najczęściej kupowali paliwo, wyroby tytoniowe i alkohol (towary akcyzowane). Po zawieszeniu MRG liczba cudzoziemców przekraczających w ramach porozumienia w ten sposób przejście graniczne zmniejszyła się o 55%. Również Rosjan podróżujących do Polski jest znacznie mniej. Prawie o połowę spadła liczba Polaków jeżdżących do Rosji (o 41%). Zdaniem ekonomistów na spadek ruchu osobowego oprócz zawieszenia MGR miał także wpływ kryzys gospodarczy w Rosji, sankcje oraz dewaluacja rubla, która sprawiła, że zakupy w Polsce przestały być tak opłacalne. Dodatkowo władze polskie przyjęły strategiczną decyzję o przekopie Mierzei Wiślanej. Docelowo kanał żegludowy przez Mierzęję ma mieć około 1 km długości i ma umożliwić wpływanie do portu w Elblągu z ominięciem wód terytorialnych Rosji. Polskie władze zdecydowały, aby uniezależnić się od Rosji w sprawie przepływania przez Cieśninę Pilawską i mieć swobodę w planowaniu ruchu turystycznego. W latach 90. XX w. zdarzały się bowiem przypadki braku zgody strony rosyjskiej dla przemieszczania się polskich jednostek. Sytuacja unormowała się po 2009 r., ale napięcia na Morzu Czarnym zwiększyły obawy polskich władz o powtórzenie scenariusza z Cieśniną Kerczeńskiej [3].

Podsumowanie

Stosunki międzypaństwowe są procesem, którym można zarządzać z lepszym lub gorszym skutkiem, ale nie stanem, który daje się raz na zawsze zadekretować. Polsko-rosyjskie stosunki znajdują się w bierności. Dylemat bezpieczeństwa nie ogranicza się tylko do sfery militarnej, wyścigu zbrojeń (podnoszenie nakładów na obronność, zwiększanie liczby ćwiczeń wojskowych), lecz także obserwowany jest również w innych sferach stosunków międzynarodowych. Od aneksji Krymu w 2014 r. Rosja zaczyna być identyfikowana w Polsce jako zagrożenie, co wpływa istotnie na decyzje polityczne w innych obszarach stosunków międzynarodowych, m.in. kontaktach gospodarczych, kulturalnych i społecznych. W efekcie kwestia bezpieczeństwa przenosi się na pozamilitarne aspekty relacji Polska–Rosja. Utrzymujący się stan niepokoju w sąsiedztwie Polski spowodowany rewizjonistyczną polityką rosyjską powoduje, że realizacja celów polskiej polityki zagranicznej staje się utrudniona.

Piśmienictwo

1. *Białe plamy-czarne plamy: sprawy trudne w polsko-rosyjskich stosunkach 1918-2008*, Warszawa 2010.
2. Karnowska D., *Demokracja w Polsce po 2005 roku*, Warszawa 2009.
3. Legucka A., *Polityka zagraniczna Polski wobec Rosji po aneksji Krymu*, Akademii Biznesu i Finansów Vistula, Instytut Stosunków Międzynarodowych Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2019.
4. Rotfeld A., *Myśli o Rosji i nie tylko*, Warszawa 2012.
5. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2014.
6. Wojciechowski S., *Strategiczne dokumenty bezpieczeństwa narodowego Polski, [w:] Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*, red. R. Kupiecki, Warszawa 2015.
7. Zięba R., *Współczesne stosunki polsko-rosyjskie: uwarunkowania, problemy, implikacje*, Przegląd politologiczny nr 3/2011.
8. Ustawa z dnia 17 lutego 1999 r. o ratyfikacji Traktatu Północnoatlantyckiego, sporządzonego w Waszyngtonie dnia 4 kwietnia 1949, (Dz.U. 1999 nr 13 poz. 111).
9. *Rosjanie po półtora roku budują dach nad wrakiem - Wiadomości - polskieradio.pl*, www.polskieradio.pl [dostęp: 2020-07-09].
10. Zespół Parlamentarny ds. Zbadania Przyczyn Katastrofy TU-154 M z 10 kwietnia 2010 r., www.smolenszkzespol.sejm.gov.pl [dostęp: 2020-07-09].